

Göçmen İlişkileri Ağı Işığında Suriyeli Dul Kadınların Türkiye’de Hayata Devam Edebilme Mekanizmaları

Güllü SONAKALAN

Öz

Bu çalışmanın amacı zorunlu göç sürecini toplumsal cinsiyet temelinde derinlemesine anlamak, yorumlayabilmektir. Göç sürecinde Suriyeli dul kadınların karşılaştıkları zorluklar, başvurdukları mekanizmalar analiz edilmektedir. Bu bağlamda göçmen ilişkileri ağı çerçevesinde Türkiye’de bulunan 5 Suriyeli geçici korunan dul (eşi vefat etmiş) kadınların aldığı kamusal destekler (Kızılay kart, belediyelerin verdiği destek kartları vb.) ve onlar için özel yaşamda kurgulanan destekler (evlilikler, aileyle birlikte oturma vb.) şeklindeki mekanizmalara erişimde kullandıkları sosyal ağları analiz etmek ve yaşanan deneyimlerin ortaya konmasını sağlamaktır. Araştırma, nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüş; veri toplama ise derinlemesine görüşme tekniğinde yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Verilerin toplanması ve analiz edilmesinde anlatı araştırma tekniğinden de yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Göçmen İlişkileri Ağı, Toplumsal Cinsiyet

* Uzman, İstanbul Ticaret Üniversitesi, gsonakalan@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5289-1317

Survival Mechanisms in Turkey of Syrian Widowed Women in The Light of Migrant Relation Networks

Güllü SONAKALAN

Abstract

The purpose of this study is to understand and interpret forced migration process in-depth within the context of societal gender. The difficulties faced by Syrian widows during the migration process and the mechanisms they resort to are analyzed. In this context, the framework of migrant relations network in context of 5 Syrian widowed women under temporary protection, living in Turkey searching for governmental support (Kızılay Card, support cards by municipalities, etc.) and private support (marriages, living with a family, etc.) also the experiences they have on socialized networks. The research was conducted with qualitative research method; and semi-structured interview questions were used in the in-depth interview technique. Narrative research technique was used to collect and analyze data for this research.

Keywords: Migration, Migrant Relations Network, Gender

* Expert, İstanbul Ticaret University, gsonakalan@ticaret.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-5289-1317

1. Giriş

Göç; bireylerin ya da toplulukların kalıcı veya geçici olarak kendi ikamet ettikleri yerleşim yerlerinden farklı bir yerleşim yerine doğru yer değiştirmesidir. Dünyada giderek artan zorlu savaş koşulları, insani ve ekonomik krizler, doğal afetler gibi birçok farklı sebep sonucunda insanlar göç etmektedir. Bu bağlamda, başka bir ülkeden sığınma, korunma hakkı talep edilmesi durumunda kitlesel zorunlu göç hali ortaya çıkmaktadır (Castles & Mille, 2008, s. 12). Savaşın getirdiği şiddetten kaçarak kendi yaşam alanlarını terk edenler, hiçbir uyum süreci geçirmeden farklı bir toplumsal yapıya dâhil olduklarından birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda zorunlu göç sürecinde gelişen olaylardan en çok etkilenen grup kadınlar ve çocuklar olmaktadır. Süreçte göçmen kadın ve çocuk sayısı arttıkça özellikle de sosyal ağlar üzerinden kadın ve çocuk grubunun kötüye kullanımını da artmaktadır (Oishi, Gender and Migration: An Integrative Approach, 2002, s. 1) .

2011 yılında Suriye’de iktidara karşı başlayan gösterilere güvenlik güçleri silahla müdahale edince savaş başlamıştır. Savaş ile birlikte Suriye’den Türkiye’ye kitlesel zorunlu göçlerin olduğu görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 21.12.2019 tarihli verilerine göre, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli kişi sayısı 3.571.030’dur. Toplam sayı içerisinde erkekler 1.926.630 kişi, kadınlar ise 1.644.400 kişidir. Kadın ve erkek toplam nüfusunun içerisinde 18 yaş ve altında olan 1.718.477 kişi çocuktur (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Nitekim Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri zorunlu göçe maruz kalanların büyük çoğunluğunun kadın ve çocuklardan oluştuğunu göstermektedir.

Yapılan literatür araştırmasında çalışmaların büyük bir çoğunluğunda göçmen ilişkileri ağının mülteci ve göçmenlerin sosyo-ekonomik uyumları ve yeni bir hayat kurmaları üzerindeki etkilerini ele aldığı görülmektedir (Ayrıntılı bilgi için bak. Akbaş, 2012; Adıgüzel, 2013; Görgün, 2017; Haug, 2008; Jensen, 2002; Kaya, 2017; Nimmon, 2019). Toplumsal cinsiyet ile ilgili olan çalışmaların bir kısmı; göç sürecinde genel anlamda kadının yaşadığı sorunlar, verdiği yaşam ve uyum mücadelesi, sosyal ağların kadın göçmenler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır (örneğin, Aydın, 2016; Barın, 2015; Demirbaş & Ak-

yiğit, 2018; Oishi, 2002; Ulutaş & Kalfa, 2009;). Bu bağlamda, Suriyeli geçici korunan dul kadınlar olan dezavantajlı grup alanında yapılan araştırmaların sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı zorunlu göç sürecini toplumsal cinsiyet temelinde derinlemesine anlamak, yorumlayabilmek, bu bağlamda göçmen ilişkileri ağı çerçevesinde nitel araştırma yöntemi tekniklerinden derinlemesine görüşme, gözlem ve hayat hikâyesi kullanarak, Türkiye’de bulunan 5 Suriyeli geçici korunan dul kadının aldığı kamusal destekler (Kızılay kart, belediyelerin verdiği destek kartları vb.) ve onlar için özel yaşamda kurgulanan destekler (evlilikler, aileyle birlikte oturma vb.) şeklindeki mekanizmalara erişimde kullandıkları sosyal ağları analiz etmek ve yaşanan deneyimlerin ortaya konmasını sağlamaktır.

2. Göçmen İlişkileri Ağı

Son zamanlarda birçok göç teorisyeni göç hareketinin hem başlaması hem de sürdürülmesi noktasında bilgi ve *kültürel sermayenin* rolüne vurgu yapmaktadır (Castles & Mille, 2008, s. 37). Akrabalık, hemşerilik, komşuluk gibi sosyal ağlar kültürel sermayenin birer bileşeni olarak görülmektedir. Dolayısıyla bir ülkede yaşayan her birey aile bağları, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri vb. sosyal ağlara sahiptir. Göçmenler de bu bağlamda bu ağlara sahip bireylerden farklı düşünülemez. Göçmenler geliştirdikleri ağlar, gruplar, topluluklar ve diğer sosyal oluşumlar (Bartram, Poros , & Monforte, 2019, s. 206) aracılığı ile birtakım temel ve toplumsal haklara erişim sağlamaktadır. Göçmen ilişkileri ağı incelendiğinde; bilgi, güvenlik, yardım gibi temel ihtiyaçların yaygınlaşması üzerinde kültürel sermaye gücünün etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sosyal ağlar güçlendirildikçe ve yaygınlık kazandıkça, göçmenlerin göç etmek istedikleri veya göç ettikleri ülkeler hakkındaki bilgiye ulaşmaları kolaylaşmaktadır (Haug, 2008, s. 588).

1980’lerin sonlarına kadar göçün politik ve ekonomik açıklamaları tarafından yönlendirilen araştırmalar, göçmen ağlarına odaklanmayla birlikte göç konusuna yeni yaklaşım da sunmaktadır. Massey, 1990’daki programatik makalesiyle göçün *kümülatif nedenselliğini* yani kendi kendini besleyen bir olguyu incelemeye başlamıştır. Teori, göçmen kabul alan toplulukta her göç eyleminin bir dizi değişikliklere yol açtığını ve bu de-

ğişiklerin gelecekte yeni göçler yaratacağını ileri sürmektedir. Çünkü her yeni göçmen ile gönderen ve kabul eden ülkelerin topluluklarını birbirine bağlayan ağlar oluşmaktadır ve bu ağlar gün geçtikçe de genişlemektedir. Uluslararası gelişen bu sosyal ağlar ile birlikte çeşitli sebeplerden dolayı başlayan göç akışı sürdürülebilir özellik kazanmaktadır (Garip & Asad, 2015, s. 2).

Dolayısıyla göçmen ilişkileri ağı temelini göç alan ve göç veren iki ülke arasında göçmenlerin kurdukları sosyal ağların varlığı ve karşılıklı gelişen göçlerin birbiri üzerine etkisinden almaktadır. Massey vd.'e göre, "Göçmen ilişkileri ağı, geldikleri ülke ve yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır" (akt. Massey D. S., 1990, s. 69, Abadan-Unat, 2017, s.47). Göçmenler arasındaki ilişki ağları uluslararası göç hareketlerinin artmasına ve sürekli olarak hareketliliğin devam etmesine neden olmaktadır. Ağ bağlantıları aynı zamanda göçmenlerin yabancı işverenlere erişim sağlamak için kullanabilecekleri sosyal sermaye biçimidir (Massey vd., 1993, s. 448). Yine birçok araştırmacının ortaya koyduğu verilere bakıldığında zaman içerisinde gelişen bu ilişki ağlarının göçmen gönderen ülkelerin diğer katmanlarına da yayıldığı görülmektedir (Gurak & Cases, 1992, s. 151-153; Massey D. S., 1990). Tıpkı bir kelebek etkisi ile daha önce göç edenler sonradan göç edeceklerin göç etme durumları üzerinde etkili olmaktadır.

Göçmen ilişkileri ağı, göç olgusundan ziyade göçmenlerin kendi aralarında kurdukları ilişkinin biçimine, özelliklerine ve birtakım yönlerine vurgu yapması bakımından diğer göç kuramlarından ayrılmaktadır. Göç eden veya göç etmek zorunda kalan birey bu süreçte yaşadığı bütün olumsuz durumları geride bırakmak, kendisi ve beraberinde göç eden diğer bireyler için yeni bir hayat kurmak amacıyla hareket etmektedir. Bu bağlamda, göç eden bireylerin edindikleri sosyal ağları geliştirmesi sonradan göç edecek olan topluluklar ve bireyler için bir yerden başka bir yere göçü görece güvenli ve risksiz kaynak haline getirmektedir (Kaya, 2017, s. 41). Potansiyel bir göçmenin belirli bir hedef alanda önceden deneyime sahip biri ya da birileriyle kişisel bir bağ oluşturma sürecini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen ilişki ağlarının zamanla informal olarak büyüdüğü de görülmektedir.

Göçmenler arasında gelişen sosyal ağlar, bireylerde, takımlarda, organizasyonlarda ve kişilerarası ilişkilerde ve bu sosyal sistemde insan eylemi üzerine odaklanan bir üst şemsiyedir. Bu kapsamda sosyal ağlar içinde spesifik analitik yaklaşımlar kullanan birkaç teori dizisinden söz etmek mümkündür. Modern yaklaşımlar daha çok ilişkisel sosyolojide ağ ilişkilerinin nasıl olduğu üzerine odaklanmakta; kimlik, güç, anlam ve alanında geliştirilen diğer sosyal öğeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yaklaşımlar daha çok kültür, iletişim ve ekip çalışmasını içeren ilişkileri ele almaktadır (Nimmon, Artino, & Varpio, 2019, s. 547). Göçmen ilişkileri ağı kuramına göre üzerinde durulması gereken temel konu kurulan ağların içerikleri ve bu ağların kurulmuş olmalarıdır. Daha önceki dönemlerde uyum sağlama, barınma gibi etkenler için kullanılan sosyal ağlar günümüzde bu etkenlere ek olarak göç edilen ülkenin ekonomisinde ve siyasetinde etkin olma gibi etkenler için de kullanılmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 86).

Göçmen ilişkileri ağının ekonomik boyutları da bulunmaktadır. Göçmenler geliştirdikleri sosyal ağlar üzerinden kısa sürede iş kurabilmekte ve kurdukları işletmelerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Dolayısıyla sosyal ağlar girişimcilik fırsatları oluşturmak ve hedefleri hayata geçirmek için yararlanılan bir mekanizma olarak da görülmektedir (Jenssen & Koenig, 2002, s. 13). Girişimciler işletme kurma ve yürütme süreçlerinde birtakım kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynakların sağlanması ve kaynaklara ulaşım sürecinde ilişki ağları geliştirilir ve bağlantılar kurulur. Bu bağlamda sosyal ağların girişimciler ve fikirleri ile doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir (Atsan, 2017, s. 3-4). Uluslararası göçte göçmenler yabancıları oldukları ekonomiye ve sosyo-kültürel hayata entegre olma konusunda birtakım süreçlerle karşı karşıya kalmaktadır. Göçmen, geçici korunan kişiler ya da mülteciler bürokrasi, izin belgeleri, yasal prosedürler, göçmen statüleri vb. birçok konuda gerekli bilgiye ulaşmak için göçmen ilişkileri ağını kullanmaktadır (Görgün, 2017, s. 1323).

Göçmen ilişkileri ağı ele alınırken günümüzde toplum içerisinde etkisi büyük olan ve oldukça da yer kaplayan göçmenler tarafından kurulan ya da göç, göçmen ve mülteci vb. konuları çalışan sivil toplum kuruluşlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının temel fonksiyonu, göç edip gelmek zorunda kal-

dıkları sosyal çevreden koparak, yepyeni bir kültürle karşılaşan göçmen, mülteci, geçici korunan kişiler veya sığınmacıların geldikleri ülkede entegrasyonuna ve kuracakları yeni hayatlarına uyum sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Göçmenler bu sivil toplum kuruluşları aracılığı ile edindikleri sosyal ağları kullanarak daha önce de değinildiği gibi başta barınacak bir yer, çalışacak bir iş ve kültürel değerlerini devam ettirebileceği bir sosyal ortam bulmaktadır. Göçmenler böylece kültürleşme sürecini de en az risk ve stres ile atlattıklarıdır (Adıgüzel, 2013, s. 78). Tüm bunların sonucunda göç veren ve göç alan ülkeler arasında hem sosyal ağlar oluşmakta hem de kültürel bağlar giderek güçlenmektedir. Bu bağlamda göçmenler, ideolojik bir işlev üstlenen sivil toplum kuruluşları aracılığı ile hem geleneksel hem de yeni dayanışma biçimleri geliştirirler (Akbaş, 2012, s. 336). Diğer taraftan göç edilen ülke vatandaşları tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının da tıpkı göçmenlerin kurduğu sivil toplum kuruluşları gibi hatta daha etkili bir işlevi olduğu söylenebilir. Sivil toplum kuruluşları dediğimiz bu dayanışma ağları, bir misyon yüklenerek göçmenlerin hayata devam edebilme mekanizmalarını kolaylaştırıcı bir sosyal sermaye özelliği taşımaktadır.

Göçmenlerin kurmuş oldukları sosyal ağlar her türlü sosyal temele ve uyumlardaki etkenlere bağlı olarak kurulmuş olup, bu ağların güçlü tarafları olduğu gibi zayıf tarafları da bulunmaktadır. Göçmen işkileri ağları göçmenlerin sağlıklı ve tutarlı bir uyum süreci geçirmelerini ve göç edilen ülkenin toplum düzenine daha kısa sürede uyum sağlamaları konusunda yol gösterici unsur olmaktadır. Ortak bir geçmiş ve göç tecrübesine sahip olmak göç süreci boyunca yaşanan benzer sorunların oluşturulan sosyal dayanışma ağları aracılığıyla aşılmasına yardımcı olmaktadır. Göçmen ilişkileri ağı göç akımı esnasındaki seçim aşamasında göçmen adaylarına yol göstericilik yapmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi sosyal ağlar göç sürecindeki maliyeti ve riski azaltmaktadır (Görgün, 2017, s. 1324).

Gurak ve Caces (1992)'a göre göçmen ağlarının oluşum süreçleri kendiliğinden ve olağan şekilde gelişmektedir. Ağın örgütlenme şeklinde üst düzey bir örgütlenme ya da kurumsallaşma yoktur. Ağlar ilk aşamadan bu yana ihtiyaçlar doğrultusunda oluşur ve gelişir. Bu ilişkiler ağının gelişmesini destekleyen temel unsur da göçün devam etmesi ve desteklenmesidir.

Göçmen ilişkileri ağı dinamik bir yapıya sahiptir ve sürekli yeni göçleri beslemektedir. Sosyal ağlar göç etme yolundaki karar verme sürecini etkilemekte ve kolaylaştırmaktadır. Bu kuramda göç, kendi kendini devam ettiren ve yayılma etkisine sahip olan bir dinamik süreç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan önermelerin çeşitli sonuçları vardır:

1. Göçmen ilişkileri ağı daha önceden göç edenlerin deneyimleri ile göç hareketini ve göç etme isteğini sürekli arttırmaktadır.
2. Göçmen ilişkileri ağı maliyeti ve riskleri azalttığı için göçmen akışının büyüklüğünün getirdiği ücret farklılığı önemini kaybeder ve göç edenlerin sayısında artış meydana gelir.
3. Gittikçe kurumsallaşan göçmen ağı ilişkileri zamanla başlangıçtaki nedenlerinden uzaklaşmaktadır.
4. Göç edilen ülkede gittikçe büyüyen göçmen ilişkileri ağı zamanla hükümetlerin kontrolleri dışına çıkar ve kontrol etmeyi zorlaştırır.
5. Ülkelerde uygulanan aile birleşimini teşvik eden politikalar örneği gibi politikalar göçmen ilişkileri ağını güçlendirir (Massey, ve diğerleri, 1993, s. 449-450).

2011 yılından bu yana geçici koruma altında olan Suriyelilerin Türkiye’de giderek artması bu alanda akademik çalışmaların yoğunluk kazanmasına yol açmıştır. Ancak yapılan literatür araştırmasında Suriyeli geçici korunan dul kadınlar üzerine yapılan çalışmaların az olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu grup göç ile geldikleri topluma uyum sağlamak için aile, arkadaşlık, akrabalık, sivil toplum örgütlenmeleri gibi göçmen ilişkileri ağlarını daha aktif kullanmaktadır.

3. Yöntem

Araştırma, nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüş olup veri toplamada ise derinlemesine görüşme tekniğinde yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Verilerin toplanması ve analiz edilmesinde anlatı araştırma tekniğinden de yararlanılmıştır. Nitel araştırma sosyal ya da beşeri bir probleme bireylerin veya grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır (Creswell, 2017, s. 4). Derinlemesine görüşme

teknîği; verileri toplama sürecinde çözümlenmek istenilen toplumsal problemi çeşitli boyutlarıyla ortaya koyma doğrultusunda veri toplamayı amaç edinir. Anlatı araştırmasında ise bir veya birden fazla kişinin deneyimlerine ilişkin hikâyeler rapor edilir ve bu hikâyeler belirli bir kodlama veya kronoloji ile anlatılır (Creswell, 2013, s. 77).

Araştırma Eylül-Aralık 2019 tarihleri arasında İstanbul ili Fatih, Başakşehir ve Sultangazi ilçelerinde yaşayan Suriyeli geçici korunan dul kadınlara ilişkin yapılan gözlemler çerçevesinde planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu bu dönemde Fatih'te yaşayan 3, Başakşehir (Güverci-tepe)'de yaşayan 1 ve Sultangazi (Cebeci)'de yaşayan 1 Suriyeli geçici korunan dul kadından oluşmaktadır. Araştırma nitel yöntem tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği ile yürütüldüğü ve rastgele örneklem grubu içerisinde farklı ilçelerden dul kadınlarla görüşmeler yapıldığı için çalışma grubu 5 kişiyle sınırlı tutulmuştur. Çalışma grubundaki katılımcılar amaçlı örneklem yaklaşımı ile belirlenmiştir. Böylece göç sürecinde görece daha zengin bilgiye ve deneyime sahip olduğu düşünülen geçici koruma altında olan dul kadınlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Geçici koruma altında olan dul kadınların seçilmesinin nedeni göç sürecine toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısı ile bakmak ve bu grubun hayata devam edebilme mekanizmalarına erişimde göçmen ilişkileri ağını nasıl kullandıkları konusunda deneyimlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırma nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği kapsamında, yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu temelinde veriler toplanarak yapılmıştır. Formun geliştirilmesi sürecinde öncelikle göçmen ilişkileri (*network*) ağına ilişkin bir literatür taraması yapılmış ve göçmen ilişkileri ağı ile ilgili kuramsal çerçeve belirlenmiştir. Ardından Suriyeli geçici korunan dul kadınların hayata devam edebilme mekanizmalarına göçmen ilişkileri ağı üzerinden nasıl erişim sağladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma sorusu ve bu araştırma sorusuna da iki tane alt soru hazırlanarak bu sorulara veri oluşturacak sorular oluşturulmaya çalışılmıştır. Daha sonra taslak görüşme formu hazırlanarak uzman görüşüne sunulmuştur ve uzmandan gelen düzeltme önerileri doğrultusunda taslağa son hali verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular araştırmanın iki genel sorusu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda

iki temel araştırma sorusu geçici koruma altında olan Suriyeli dul kadınların göç sürecinde yaşadıkları deneyimleri, göç sürecinde kullandıkları sosyal ağları ve bu sosyal ağların hayata devam edebilme mekanizmalarına erişimlerindeki rolünü içeren bulgular üzerinden değerlendirilmiştir. Görüşme formu açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Veri toplama aracının temel özelliği, ifade edilen araştırma sorusunu açıklayıcı iki alt sorunun yer aldığı başlığa yönelik sorular oldukça sade ve anlaşılır biçimde yapılandırılmaya çalışılmıştır.

Veri toplama aracının geliştirilmesinin ardından yarı-yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalınarak araştırmacı tarafından katılımcılar ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden 2 tanesi katılımcıların evinde doğal ortamda, 1 tanesi dışarıda katılımcının uygun gördüğü kendini rahat hissettiği bir kafede ve diğer 2 tanesi de International Migration and Refugee Association (IMRA)'da gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin kesintiye uğramaması ve veri kayıplarının önüne geçilmesi amacıyla katılımcılarla yapılan görüşmeler randevu saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Böylece, görüşmeler, katılımcıların görece en uygun zamanlarında ve en uygun ortamlarda gerçekleştirilmiş oldu.

Görüşme esnasında katılımcı ve araştırmacının ortak bir dil bilmesinden dolayı Arapçadan Türkçeye tercüme eden bir tercüman desteği alınmıştır. Yapılan ilk görüşmede tercümanın Türk olması katılımcının konuştuğu Arapça dilindeki lehçeyi anlamasında zorluklar yaşanmış olup görüşme Arapça lehçesini iyi bilen ve Türkçesi de iyi düzeyde olan tercüman eşliğinde telefon üzerinden *online* olarak devam etmiştir. Sonraki 4 görüşmede ise Suriye asıllı tercüman ile görüşmelere devam edilmiştir.

Görüşmeler güvenlik endişeleri nedeniyle katılımcıların izni olmadığından ses kayıt ve video kayıt cihazına kaydedilmemiş onun yerine not defterine yazılmıştır. Daha sonra görüşme notları bilgisayar ortamında düzenlenmiştir. Çalışmadaki katılımcıların isimleri yerine kodlamalar kullanılmıştır. Görüşme dökümleri önceden belirlenen betimsel analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, ilgili kuram ve literatür ile ilişkilendirilerek analiz sonuçları aktarılmıştır.

4. Bulgular ve Analiz

Araştırmada bulgular temel araştırma sorusunun alt iki sorusu çerçevesinde sorunsallaştırılmıştır. Bu bağlamda bir araştırma sorusu kapsamında iki alt başlığa yer verilmiştir. Bu doğrultudaki iki araştırma sorusu temelinde geçici koruma altında olan dul kadınların göç sürecindeki deneyimleri, göç sürecinde kullandıkları sosyal ağları ve bu sosyal ağların hayata devam edebilme mekanizmalarına erişimlerindeki rolünü içeren bulgular üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Suriyeli Geçici Korunan Dul Kadınların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Eğitim Düzeyi	Çocuk Sayısı	Memleket	İkamet Yeri	Eşinin Vefat Tarihi	Çalışıyor mu?	Türkçe Biliyor mu?
K1	34	Lisans	2	Halep	Fatih	2011-2013 belli değil	Evet	Hayır
K2	40	İlkokul	4	İdlib	Fatih	2012	Hayır	Hayır
K3	28	Lisans	1	İdlib	Fatih	2011	Evet	Hayır
K4	38	Lisans	2	Aynularb	Sultangazi/ Cebeci	2015	Hayır	Hayır
K5	38	Ön-lisans	4	Şam	Başakşehir/ Güvercintepe	2014	Evet	Hayır

Çalışma grubunda yer alan katılımcılar dul kadınları temsil etmektedir. Suriyeli geçici korunan dul kadın katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5 olarak kodlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan geçici koruma altında olan dul kadınlar eşlerini 2011-2015 aralığındaki farklı yıllarda kaybetmiştir ve kadınların yaş aralığı 28-40 arasında değişkenlik göstermektedir. Eğitim durumları ilkokul, ön-lisans ve lisans şeklinde dağılım göstermektedir. Sahip oldukları çocuk sayısı sırasıyla 2, 4, 1, 2 ve 4 şeklindedir. Çalışma grubu içinde herhangi bir işte çalışan durumda olan dul kadın var olduğu gibi çalışmayan durumda olan dul kadın da bulunmaktadır.

Araştırmanın temelini oluşturan Suriyeli geçici korunan dul kadınlar hayata devam edebilme mekanizmalarına göçmen ilişkileri ağı üzerin-

den nasıl erişim sağlamaktadırlar? sorusu ve bu soruya ilişkin verilerin toplanması ve kodlanmasını kolaylaştıran Suriyeli geçici korunan dul kadınlar özel yaşamda kurgulanan desteklere göçmen ilişkileri ağı üzerinden nasıl erişim sağlamaktadırlar? ve Suriyeli geçici korunan dul kadınlar kamusal desteklere göçmen ilişkileri ağı üzerinden nasıl erişim sağlamaktadırlar? alt sorularına dair bulgular analiz edilerek geçici koruma altında olan dul kadınların sosyal ağları kullanımına yönelik deneyimleri ortaya konmuştur.

4.1 Suriyeli geçici korunan dul kadınlar özel yaşamda kurgulanan desteklere göçmen ilişkileri ağı üzerinden nasıl erişim sağlamaktadırlar?

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde Suriyeli geçici korunan dul kadınlara göç sürecinde özel yaşamda kurgulanan desteklere erişimi nasıl sağladıkları, bu erişimde hangi sosyal ağları kullandıklarına dair birtakım sorular sorulmuştur. Elde edilen verilere bakıldığında göç sürecindeki deneyimlerde ortak noktalar olduğu gibi farklı noktaların da olduğu gözlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi çalışma grubu katılımcıları K1, K2, K3, K4 ve K5 olarak kodlanmıştır.

Göç sürecinde kadının yaşadıklarının görmezden gelinmesi, yaşadığı mağduriyetlerin erkeklere nazaran daha fazla olması, kadına yüklenen rollerin değişmesi ve kadının yükünün de ağırlaşmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletin bu süreçte göz önünde bulundurulması önemlidir (Aydın, 2016, s. 196). Kadınların büyük çoğunluğu göç etmek zorunda kaldıkları ülkelerde istismar, ırkçılık ve ayrımcılık gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda kadınlar ekonomik hayatın içinde zor şartlarda daha az ücretle çalıştırılmaya karşı mücadele ederek her daim hem kendini hem de çocuklarını korumak için çeşitli kadın işçi hareketleri ile ortak hareket etmek durumunda kalabilmektedir. Bu bağlamda son zamanlarda göçün kadınlığı söylenebilir (Ulutaş & Kalfa, 2009, s. 13). K1 katılımcı ile yapılan görüşmede K1’in göç sürecinde karşılaştığı zorluklar göç ile geldiği Türkiye’de kimlerle aynı evi paylaştığı ve ev şartları ile ilgili ortaya çıkan görüşleri şunlardır:

“6 yıl oldu ben Türkiye’ye çocuklarımla geldim. Savaşa başladığında eşim esir alındı ve hapse düştü. Daha sonra öğrendik ki Şehit olmuş. Ben de çocuklarıma daha iyi bir gelecek oluşturmak ve onların canını korumak için

Türkiye'ye geldim. Çok zordu gelmemiz. Çünkü biz gece gündüz, aç karına ve küçük çocuklarla hep yürüdük. Bizim ülkemizde savaş vardı bu yüzden biz ülkemizi bırakıp buraya geldik. Biz Türkiye'ye geldiğimizde burada olan amca çocuklarımızın yanına gittim orada kaldık. Ben ve 2 çocuklarım birlikte gittik. O ev çok küçüktü ben çocuklarım aynı odada kaldık. Yatak yoktu yerde hepimiz aynı yatakta kaldık. Şimdi daha önceden buraya gelen akrabaların da oturduğu Fatih'te kalıyorum."

Akrabalık ve aile bağları, kültürel ve ekonomik sermayeyi sağlamanın yanında barınma, iş bulma ve bürokratik işlemlerin halledilmesini sağlama gibi konularda da destek sağlamaktadır (Castles & Mille, 2008). Bu bağlamda K1 katılımcısı ve diğer katılımcılardan elde edilen verilerle ortaya çıkan bulgular belirtilen olguyu desteklemektedir. Dolayısıyla Suriyeli geçici korunan bireylerin Türkiye'de akrabaları tarafından karşılanması ve yardım desteğini alması bu bağlamda değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında bakıldığında dul kadınların eşi vefat ettikten sonra aile içerisinde birey olarak kalabilmeleri için istemedikleri birtakım durumlarla da karşılaştıkları gözlenmektedir. Bu gibi durumlar kadınların kendileri ve çocuklarının barınma, yeme-içme gibi ihtiyaçlarını gidermek için ekonomik hayatta da bir mücadele içerisine girmesini beraberinde getirmektedir. Aşağıda yer alan K5 katılımcısının deneyimleri sosyal ağların kültürel sermaye olgusunu ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadının karşılaştığı zorlukları ifade etmektedir:

"Ben pasaportla direk İstanbul'a geldim. Gelmeden önce burada olan arkadaşlarımla görüşüyorduk. Onlar ben ve çocuklarım için burada biz gelmeden ev tuttular. Ben 4 çocuğum, kayınbabam, eşimin annesi ve 3 tane de kayınım birlikte geldik. Hepimiz aynı evde yaşamaya başladık. Ev küçüktü 4 çocuğum ile aynı odada kaldık. Çocuklarımdan bir tanesi çalışıyor şimdi. Ben de terziyim yapıyorum. Buradaki Suriyelilere yapıyorum terziliği. Beni kayınım ile evlendirmek istediler ve ben istemedim bunu. Bu yüzden eşimin ailesi beni o evde istemedi. Bende çocuklarımı alıp başka eve taşındım. Gördüğünüz gibi küçük ama bu şekilde daha çok mutluym."

Görüşmelerde çıkan bulguların da desteklediği gibi dul kadınlar kendileri ve çocukları için özel yaşam alanı oluşturmak, yeni geldikleri ülkede entegrasyonu sağlayabilmek için sosyal ağları kullanmaktadır. Bu sosyal ağların oluşumunun hızlanması akraba ve tanıdıklardan alınan güven ve dayanışma gibi unsurlara dayanmaktadır (Curran & Saguy, 2001, s. 68). Bu yüzyılda kadınların ailevi ve istihdam koşulları gibi nedenlerin

dışında ülkelerinde yaşanan savaş, sömürü gibi nedenlerden dolayı kitlesel göçe maruz kaldıkları gözlenmektedir. Bu zorlu kitlesel göç sürecinde Suriyeli geçici korunan dul kadınların özellikle hemşerilik ve akrabalık unsurlarının önemli bir rol oynadığı sosyal ağları kullandıkları görülmektedir.

Yapılan görüşmelerden çıkan bulgularda Suriyeli geçici korunan dul kadınların göç ettikten sonra özel yaşamda kendilerine ait özel alanlarının çok olmadığı görülmektedir. Daha çok akraba veya daha önceden Türkiye’ye göç etmiş tanıdık kişilerin yanına taşındıkları ve ilk süreçte onlarla aynı evi paylaştıkları gözlenmektedir. Görüşmede çalışma grubu olan katılımcılara çıkış ülkesi olan Suriye’de kalan akrabalarının, tanıdıklarının olup olmadığı ve onlarla nasıl iletişime geçtikleri üzerine birtakım sorular sorulmuştur. Bu konuda K2 katılımcısı şu deneyimleri paylaşmıştır:

“Suriye’de babam, annem kaldı. Onlar çok yaşlılar. Biz onlarla görüşemiyoruz. Diğer akrabalarım şehit oldu. Suriye’den gelen akrabalar veya komşular bana ailem hakkında haber getiriyor. Ya da onlar bana ailemin fotoğrafını ve ses kaydı gönderiyor.”

Elde edilen bulgular göç sürecinde geride kalanlarla sınırlı da olsa iletişime geçildiği yönünde olmuştur. İletişimin daha çok akraba, tanıdıklar ve onların sahip oldukları telefon, internet, whatsapp’tan görüşmeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Göç sürecinde geride bırakılan aile, kültür vb. birçok unsur vardır. Geride bırakılanlarla birlikte göç edilen toplumda da göçmenleri bekleyen yeni kültür, sosyo-ekonomik yapılar bulunmaktadır. Bu bağlamda araştırma sorularımız ile göç sürecinde Türkiye’deki diğer göçmenler, sığınmacılar veya yerlilerle nasıl iletişime geçtikleri ve sosyal ağların bu iletişimdeki etkisinin ne olduğunu ortaya çıkarmak da hedeflenmişti. Bu bağlamda sorulara gelen cevaplar arasında K3 katılımcısı şu görüşleri paylaşmıştır:

“Burada özellikle Türkçe dersler veren dernekler var Suriyeliler kurduğu. Oraya gidiyorum ama hep Suriyeli kişilerle görüştüğüm için Türkçe bilmiyorum konuşmuyorum. Öğrenmek zor yani. O derneklerin faaliyetleri oluyor onlara katılıyorum. Bu dernekleri daha önce Türkiye’ye gelen Suriyeliler kurmuş. Ben de buraya giden akrabalarından ve tanıdıklardan öğrendim gittim.”

Suriyeli geçici korunan dul kadınların Türkiye’ye daha önceden yerleşen Suriyeliler tarafından kurulmuş olan STK’lar aracılığıyla sosyal

hayata dâhil oldukları görülmektedir. Sadece kendi dillerini konuşan hemşerileri ile bir araya geldikleri sosyal ortamlar olan STK'ların onların dil öğrenmelerini geciktirdiği ve yerli toplum ile uyum süreçlerini olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadınların, kamp- lar haricinde de kentsel dönüşümün yaşandığı mekânlarda gettolaşarak yaşaması ve dil öğrenmemesi, uyumdan uzaklaştıran sürece örnektir (Yalçın, 2004, s. 53-54). Elde edilen bulgular da Suriyelilerin kendi aralarında geliştirdikleri sosyal ağları fazla kullanmaları onların uyumlarını özellikle de dil öğrenmelerini zorlaştırdığını desteklemektedir. Görüşme yapılan katılımcıların geneli en az 4 yıldır Türkiye'de yaşamakta ve 5 katılımcı da Türkçe konuşmamaktadır. Kendi aralarında kendi dillerini konuşabildikleri, sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılarken dil bariyerine takılmadıkları için Türkçe öğrenmek için de çok çaba göstermedikleri görülmektedir. K4 katılımcısının paylaştığı deneyimler de bu olguyu doğrulamaktadır:

“Ben kadın olarak çalışmak ve çocuklarıma bakmak zorundayım. Çocuklarım okumak istedi ama ağlayarak okulu bırakmak zorundaydılar. Ben moda tasarım hocasıyım. Bu yüzden burada birçok derneğe gidiyorum ders veriyorum. İşte bu yüzden burada çok fazla Suriyeli ve başka yabancı insanlar tanıyorum. Bu derneklerle Türkiye'ye daha önceden gelen Suriyeliler aracılığı ile iletişim kuruyorum ve öyle gidiyorum. Ben daha çok dul kadınların olduğu yerlerde eğitim veriyorum. Moda eğitimi yapıyorum. Yaptıklarımızı biraz satıyoruz ve para da kazanıyoruz.”

Kadın ekonomik olarak hayatta kalabilmek ve ailesine destek olmak için bilmediği kültürde ve belki de daha önce hiç kendisinin rolü olmayan iş hayatına girmek zorunda kalabilmektedir (Aydın, 2016). Nitekim K4 ve K5 katılımcılarının görüşleri bu olguyu destekler mahiyettedir. Türkiye'ye gelen Suriyeli geçici korunan dul kadınların burada topluma uyumlarını hızlandırmak ve kendileri için çalışma alanları oluşturmak adına sosyal ağlardan yararlandıkları görülmektedir. Sosyal ağlar aracılığı ile hem kendileri gibi geçici koruma altında olan ya da göçmen, mülteci olan vatandaşlar hem de yerli toplum halkı ile iletişime geçmektedirler. Bu süreçte özellikle sivil toplum kuruluşlarının önemi oldukça fazladır. Hem dernek üyelikleri hem de derneklerin organize ettiği etkinlikler aracılığı ile yeni yerleşilen topluma uyum süreci hızlanmaktadır.

4.2 Suriyeli geçici korunan dul kadınlar kamusal desteklere göçmen ilişkileri ağı üzerinden nasıl erişim sağlamaktadırlar?

Çalışma kapsamında Suriyeli geçici korunan dul kadınlarla yapılan görüşmelerde göç sürecinde katılımcıların hepsinin çeşitli zorluklarla karşılaştıkları bu süreçte kamusal desteklerden farklı şekillerde yararlandıkları veya yararlanmadıkları ortaya konulmuştur. Yine yapılan görüşmeler kamusal desteklere erişimde başvuru sosyal ağların da benzer olduğunu göstermektedir. K1 katılımcısının ortaya çıkan görüşleri şunlardır:

“Biz gelmeden önce Türkiye hakkında çok bilgim yoktu. Sadece çocuklarım için geldim. Belediyeden hiç yardım alamadık almıyoruz. Belediyenin bize verdiği bir kartı da yok. Ben çocuklarım için yiyecek olarak yardım alıyorum. Bunu da Yetim Cemiyeti (Derneği) diye bir yerden alıyorum. Daha önceden Türkiye’ye gelen Suriyeliler kurmuş burayı. Ben bu derneği Suriyelilerin kurduğu Şam Yetimler Derneğine giderken oradakilerden öğrendim. Buradaki Suriyeli derneklerden öğrendim hep. Suriyeli tanıdıklar bizi hep yardımcı oldular.”

Sosyal ağların gelişimi büyük ölçekli göç başlamadan önce var olan tarihi, coğrafi ve politik bağlara da bağlıdır. Uluslararası göçü belirleyen en önemli faktör merkezi yönetimin kararlarıdır. Türkiye’de merkezi yönetim Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan misafirlere, geçici koruma, sağlanmış ve açık kapı politikası uygulamaya konulmuştur (Esen, 2016, s. 12). Ülkenin açık politika uygulaması Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göç oranlarında artış meydana getirmiştir. Türkiye’ye gelmeden önce de geçici koruma altında olan bireylerin buradaki akrabaları ile iletişime geçtikleri, merkezi yönetimin uyguladığı politika ve ülkenin ekonomik yapısı hakkında bazı bilgiler edindikleri de gözlenmektedir. K5 katılımcısının deneyimleri Bu doğrultudaki olguyu desteklemiştir:

“Ben 2015 yılında Türkiye’ye geldim. Türkiye hakkında daha önce çok bilgim yoktu. Daha önceden buraya gelen akrabalar tanıdıklar sakın buraya gelmeyin çok pahalı demişlerdi. Bütün ülkeler kapıları kapattı sadece Türkiye bize kapıları açmıştı bu yüzden buraya geldik. Ben pasaportla 4 çocuğumla geldim buraya.”

Göçmen ilişkileri ağı göç sürecinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu ağlar yeni gelenlerin ülkedeki kamusal alana uyumları ve ihtiyaçlarını gidermesi noktasında destek olmaktadır (Oishi, Gender and Migration: An

Integrative Approach , 2002, s. 7). Daha önceden oluşturulan sosyal ağar aracılığı ile yeni gelen göçmenler gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını nasıl ve nereden temin edeceğine dair bilgi ve destek almaktadır. Bu da göçün daha az maliyetli olmasını sağlamakta ve risk durumunu azaltmaktadır. Görüşmelerde ortaya çıkan bulgular akrabalık ve hemşerilik gibi sosyal ağların dışında dijital ortamda oluşturulan instagram, facebook, whatsapp ve diğer sosyal medya kanalları aracılığı ile de network ağlarının da geliştiğini ortaya koymaktadır. Yapılan görüşmede K2 katılımcısını görüşleri bu olguyu güçlendirmektedir:

“Belediyeden aldığım yardım kart yoktur sadece bir defa gıda yardımı yaptılar bana. Kızılay ilk geldiğimizde bize yardım kartı verdi. Daha önce yardım alıyordum oradan ama oğlum 18 yaşına gelince kart iptal oldu. Biz öğrendik daha sonra evdeki çocuklardan birisi yaşı 18 olursa kart iptal oluyormuş. Ben Kızılay ve belediyeye gitmem gerektiğini sosyal medyadan öğrendim işte facebooktan ve instagramdan haa bir de bizim Suriyelilerin açtığı whatsapp gruplarından da söylediler gidin diye.”

Çalışma grubundaki katılımcılarla yapılan görüşmede başvurdukları ve yararlanıcısı oldukları bu kamusal desteklere erişimlerinin nasıl olduğu bu süreçte kullandıkları sosyal ağların neler olduğu soruları da sorulmuştur. Bu konuda göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrasında olacak şekilde benzer network ağları üzerinden kamusal desteklere erişim sağladıkları şeklinde bulgular ortaya konmuştur. Bu bulgular süreçte yaşanan zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Sosyal ağlar göç öncesi, sırası ve sonrasında yaşanan stres tamponlarının tamponlanmasına yardımcı olabilir (Dykxhoorn vd., 2019, s. 268). Bu bağlamda K2 katılımcısının konuya ilişkin yaşadığı deneyimler sosyal ağların işlevini ortaya koymuştur.

“Türkiye’ye gelen Suriyeli kadınlardan eşini savaşta kaybedenlerin olduğu bir whatsapp grubumuz var adı Cennet Anahtarı. Biz hepsi oradan bilgi alıyoruz. Birbirimize destek oluyoruz. Belediyeye başvuru yaparken Türkçe bilmediğim için biraz zor oldu ama benim tanıdıklar vardı. Türkçe bilen onlar yardımcı oldu. Kızılay karta başvuru yaptığımda oradakiler Arapça biliyordu sorun yaşamadık. Ama benim şimdi bir büyük sorun var. Benim çocuk 18 yaş oldu diye Kızılay kart kestiler. Ama benim 18 yaşa gelen oğlum zihinsel engelli ve çalışmıyor bize bakmak için diğerleri de küçük. Biz şimdi bir daha Kızılay karta başvuru yapıyoruz.”

Yapılan görüşmelerde katılımcıların genelinin verdiği cevaplardan

elde edilen bulgular doğrultusunda geçici koruma altında olan dul kadınların belediyelerle iletişime geçemedikleri belediyelerden yardım, hizmet almadıkları ortaya konmuştur. Ancak diğer tarafta belki başka bir araştırma konusunu oluşturabilecek bir olguyu da ortaya çıkarmıştır. Çünkü belediyeden destek almıyoruz şeklindeki bulguların belediyelerin kamusal hizmetlerini kapsamadığını daha çok nakdi yardımları kapsadığı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda faydalanılan elektrik, su, çevre temizliği, ulaşım gibi kamusal hizmetlerin yararlanılan mekanizmalar arasında sayılmadıkları ortaya çıkmaktadır. K4 katılımcısı Kızılay’dan neden destek almadığını belirtirken kendisinden daha fazla buna ihtiyacı olanların yararlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

“Belediyeden destek almıyorum. Kızılay karta başvurmadım. Çünkü ben istiyorum ki Kızılay karta benden daha çok ihtiyacı olan başvursun alsın. Buraya ilk geldiğimizde eşim bize para gönderiyordu Suriye’den gelen akrabalarla. Daha sonra eşim hapse düştü ve duydum ki 5 yıl önce aklıktan şehit olmuş hapiste...”

Göç sürecinde edinilen deneyim kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında rollerini ve sorumluluklarını farklılaştırmaktadır. Yine kadınların sosyal toplum içerisindeki rollerinin artmasına sebep olmaktadır. Mülteci kadınlar anne, eş, ev hanımı kimliklerinin yanında kendi kültürlerinde daha önce olmayan iş hayatında var olma gibi yeni kimlikler de edinmek zorunda kalmaktadır. Buraya kadar anlatılan bütün bağlamlar çerçevesinde kadınların göç sürecinden erkeklerden oranla daha fazla etkilendikleri ve daha çok yaşam, sosyal uyum savaşı verdikleri görülmektedir. Savaş psikolojisi ile birlikte bilmedikleri bir topluma uyum sağlama, var olma mücadelelerinden dolayı kadınların sosyo-ekonomik anlamda daha çok desteğe ihtiyacı vardır.

5. Sonuç

Araştırmada Suriyeli geçici korunan dul kadınların hayata devam edebilme mekanizmalarına erişimde kullandıkları göçmen ilişkileri ağının rolü ile ilgili bulgulara bakıldığında akrabalık, aile bağları, hemşerilik ve komşuluk bu ilişki ağlarının başında gelmektedir. Bununla birlikte sosyal medya kaynakları aracılığı ile de bazı haklara erişim sağlandığı da gözlenmiştir.

Görüşme yapılan Suriyeli geçici korunan dul kadınların, göç sürecinin ilk zamanlarında genel olarak aile bireyleri, akrabaları ya da tanıdıkları ile aynı evi paylaştıkları gözlenmiştir. Aynı zamanda kaldıkları evlerde kendilerine ait özel odaların olmadığı, çocukları ya da evdeki diğer bireyler ile aynı odayı paylaşmak durumunda kaldıkları ortaya çıkmıştır. Görüşmelerde ortaya çıkan bulgular Suriyeli geçici korunan dul kadınların kendileri ve çocukları için barınma, yeme-içme gibi ihtiyaçları karşılamak, iş bulabilmek, topluma uyum sağlamak gibi birçok nedenden dolayı sosyal ağları kullandıklarını göstermektedir.

Suriyeli geçici korunan dul kadınların kamusal desteklere erişimde sosyal ağları kullandıkları çalışmadan elde edilen diğer bulgular arasındadır. Ancak araştırmaya başlangıcında Suriyeli geçici korunan dul kadınların belediyelerdeki hizmetlerden ya da belediye kartlarından yararlandıkları düşünülmüş olsa da yapılan görüşmelerden çıkan bulguların bu düşünceyi desteklemediği görülmüştür. Çünkü katılımcıların çoğu belediyelerden yardım kartı ya da nakdi destek almadıklarını ifade etmiştir. Özellikle Kızılay karta erişimde akrabalık, hemşerilik sosyal ağlarının sıklıkla kullanıldığı gözlenmiştir.

Çalışmada çıkan bulgular arasında toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların göç sürecinde zorluklarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Eşini kaybetmiş kadınların aile içindeki konumları bulgular arasında örnek gösterilmiştir. Yine araştırma soruları arasında olmasa da daha önceden Türkiye'ye göç eden ve yerleşen, Türkiye'de belirli yaşam alanları oluşturan Suriyelilerin varlıklarının sayıca çok olması göç edenlerin Türkçe öğrenememelerine yol açtığı görülmüştür. Nitekim dil bariyeri toplumsal ve ekonomik uyumda bir engel olarak görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular göç sürecinde hayata devam edebilme mekanizmalarına erişimde, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi uyumda göçmen ilişkileri ağının kullanıldığı ve bunun da süreçteki uyumu kolaylaştırdığı görülmektedir. Aynı zamanda göç sürecindeki riskleri ve maliyeti azalttığı da gözlenmektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (3 b.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2013). Dayanışma Ağları Üzerinden Eskişehir’de Siyaset ve Göçmenlik Algısı. *Sosyoloji Dergisi*, 27(3), 73-94.
- Akbaş, E. (2012). *Göçmenler Arasındaki Dayanımcı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu, Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar.* (S. G. Ihlamur-Öner, & N. A. Öner, Dü) İstanbul: İletişim.
- Atsan, N. (2017, Mayıs). Etnik Girişimlerin Doğuşu ve Gelişiminde Sosyal Ağların Rolü: Almanya’da Türk Girişimciler Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 1-16.
- Aydın, S. Y. (2016). Suriyeli Mülteci Kadınlar: Göç Travması ve Entegrasyon. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 159-211). İstanbul: WALD.
- Bartram, D., Poros , M., & Monforte, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar.* (I. Ağabeyoğlu-Tuncay, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- Castles, S., & Mille, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri.* (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bİlgi Üniversitesi.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri; Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni.* (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni; Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları.* (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Curran, S. R., & Saguy, A. C. (2001). Migration and Cultural Change: A Role for Gender and Social Networks? *Journal of International Women’s Studies*, 2(3), 54-77.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), 67-91.

- Dyckhoorn, J., Hollander, A.-C., Lewis, G., Dalman, C., & Kirkbride, J. B. (2019). Family Networks During Migration and Risk of Non-Affective Psychosis: A Population-Based Cohort Study. *Schizophrenia Research*(208), 268-275.
- Esen, A. (2016). Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 8-45). İstanbul: WALD.
- Garip, F., & Asad, A. L. (2015). Migrant Networks. (R. Scott, & S. Kosslyn, Dü) *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences*, 1-13.
- Görgün, M. (2017). Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1317-1327.
- Gurak, D. T., & Cases, F. (1992). Migration Networks and the Shaping. M. Kritz, L. L. Lim, & H. Zlotnik içinde, *International Migration System: A Global Approach* (s. 150-176). Oxford: Clarendon Press.
- Haug, S. (2008). Migration Network and Migration Decision-Making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 585-605.
- Jenssen, J. I., & Koenig, H. F. (2002). The Effect of Social Networks on Resource Access and Business Start-Ups. *European Planning Studies*, 10(8), 1039-1046.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye’deki Suriyeliler*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Massey, D. S. (1990). *The Social And Economic Origins Of İmmigration* . Annals of the American Academy of Political and Social Science.
- Massey, S. D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993, September). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Nimmon, L., Artino, R. A., & Varpio, L. (2019, June). Social Network Theory in Interprofessional Education: Revealing Hidden Power. *Journal of Graduate Medical Education*, 11(3), 247-251.
- Oishi, N. (2002, March). Gender and Migration: An Integrative Approach.

*Göçmen İlişkileri Ağı Işığında Suriyeli Dul Kadınların Türkiye'de Hayata
Devam Edebilme Mekanizmaları*

The Center for Comparative Immigration Studies , s. 1-18.

Oishi, N. (2002). Gender and Migration: An Integrative Approach . *The Center for Comparative Immigration Studies Working Paper 49*.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). Aralık 31, 2019 tarihinde www.goc.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı

Ulutaş, Ç. Ü., & Kalfa, A. (2009). Göçün Kadınlaşması ve Göçmen. *Fe Dergisi*, 1(2), 13-28.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.